

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Främjande av en hållbar produktion och konsumtion i EU" (förberedande yttrande)

(2012/C 191/02)

Föredragande: **An LE NOUAIL-MARLIÈRE**

Den 11 januari 2012 beslutade det danska ordförandeskapet att i enlighet med artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt rådfråga Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om

"Främjande av en hållbar produktion och konsumtion i EU"

(förberedande yttrande).

Facksektionen för jordbruk, landsbygdsutveckling och miljö, som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 10 april 2012.

Vid sin 480:e plenarsession den 25–26 april 2012 (sammanträdet den 26 april) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 124 röster för, 8 röster emot och 5 nedlagda röster.

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 På uppmaning av det danska ordförandeskapet har Europeiska ekonomiska och sociala kommittén utvärderat de instrument och åtgärder som behövs för en övergång till en hållbar produktion och konsumtion. EESK vill ge EU:s institutioner en eloge för de ansträngningar de har gjort på området och för deras medvetenhet om dessa frågor. I syfte att säkra en hållbar övergång rekommenderar kommittén att man utarbetar en ny gemensam vision av den ekonomiska modellen där alla aktörer inom det organiserade civila samhället samarbetar inom ramen för ett särskilt samrådsforum och där ställer upp mål och utarbetar en uppdaterad uppföljningsprocess.

1.2 Vi rekommenderar att följande görs:

— Integrera strategier för en hållbar produktion och konsumtion med genomförandet av en "Färdplan för ett resurseffektivt Europa" ⁽¹⁾ samt uppmana medlemsstaterna att genomföra dessa strategier med hjälp av färdplanen och den europeiska planeringsterminen.

— Använda sig av övergripande metoder för genomförande och incitament, såsom att successivt överge icke hållbara produkter, utarbeta en mer rättvis skattepolitik, främja en grön offentlig upphandling, successivt överge subventioner som inte tar hänsyn till negativ miljöpåverkan, stödja forskning och miljöinnovation, internalisera miljökostnaderna, ta fram nya marknadsbaserade incitament samt uppmuntra konsumenter och arbetstagare att aktivt delta i övergångsprocessen.

1.3 Man bör också se över finanssystemet ⁽²⁾ så att det kan användas för en hållbar produktions- och konsumtionsekonomi med fokus på de områden där det ekologiska fotavtrycket är störst, till exempel livsmedelsindustri, jordbruk, boende, infrastruktur och transporter.

1.4 Dessutom måste man gå utanför ett strikt fokus på energi och utsläpp av växthusgaser och rikta uppmärksamheten även mot andra resurser och annan miljöpåverkan, såsom förvaltning och skydd av vatten, markpåverkan och luftföroreningar, samt beakta produkternas globala miljöpåverkan.

1.5 Genom att stödja en förbättring av produktionsprocesserna och själva produkterna kan man erbjuda konsumenter och användare de produkter och tjänster som de vill använda i och med att de ändrar beteenden eller åsikter

1.6 För att främja hållbara konsumtionsmönster och livsstilar måste man, genom att stärka den roll som konsumentorganisationerna och producenterna inom rättvis handel har, främja och skydda alternativ till en konsumtion som skadar miljön samt stödja bästa praxis.

⁽¹⁾ COM(2011) 571 final.

⁽²⁾ EESK:s yttrande om "Reglering av finansiella tjänster för en hållbar tillväxt", föredragande: Edgardo Maria Iozia (EUT C 107, 6.4.2011, s. 21) och EESK:s yttrande om "Förstärkt samordning av den ekonomiska politiken för stabilitet, tillväxt och nya arbetstillfällen: Verktyg för en kraftfullare ekonomisk styrning i EU", föredragande: Stefano Palmieri (EUT C 107, 6.4.2011, s. 7).

2. Inledning

2.1 I syfte att finna en väg ut ur krisen som kan förenas med återhämtningsinsatserna och EU:s engagemang i kampen mot klimatförändringarna, bad den danska regeringen i december 2011 EESK att utarbeta ett förberedande yttrande om **främjande av en hållbar konsumtion och produktion**. Mot bakgrund av "Färdplan för ett resurseffektivt Europa" och dess riktmärken för en hållbar produktion och konsumtion⁽³⁾ ber den danska regeringen EESK att bedöma vilka instrument som behövs för att säkra den europeiska ekonomins omställning till en hållbar produktion och konsumtion inom EU.

2.2 Hittills har den ekonomiska utvecklingen grundat sig på icke-förnybara energikällor och resurser enligt synsättet att människan äger och härskar över naturen. Produktionen av varor och tjänster kännetecknas fortfarande av en externalisering av kostnader som borde kopplas till användningen av icke-förnybara naturresurser samt till utsläpp av växthusgaser och förorenande ämnen i naturen. Inom marknadsekonomin bör internalisering av dessa kostnader åläggas de ekonomiska aktörerna genom tvingande regler som i största möjliga utsträckning ska vara allmänt gällande.

2.3 Strategierna för att öka resurseffektiviteten och främja en grön ekonomi ska utgå från en hållbar produktion och konsumtion, vilket innebär användning av tjänster och produkter med större värde men lägre utnyttjande av naturresurser. Kommissionen antog 2008 sin första handlingsplan för en hållbar produktion och konsumtion som omfattar en uppsättning strategier för att främja en hållbar produktion och konsumtion⁽⁴⁾. Mot bakgrund av dessa riktmärken ser kommissionen nu över sina strategier för en hållbar produktion och konsumtion 2012.

3. Hållbar konsumtion och produktion: nödvändiga strategier och instrument

3.1 Utarbeta en ny gemensam vision av den ekonomiska modellen

3.1.1 En orsak till att politiken för en hållbar produktion och konsumtion hittills har haft begränsade effekter är att begreppet hållbarhet visserligen är väl integrerat i Europa 2020-strategin men ofta lämnas därhän vid den konkreta tillämpningen av politiken. I den nuvarande ekonomiska modellen är det fortfarande viktigast att skapa tillväxt och uppmuntra konsumtion, och de globala resultaten värderas efter BNP. En omställning till en hållbar produktion och konsumtion skulle kräva en öppen och tydlig debatt om en självförsörjande ekonomisk modell vars resultat värderades med hjälp av indikatorer som "går utöver" BNP och som mäter det ekologiska fotavtrycket, mänskligt och socialt välbefinnande samt välstånd. I tidigare yttranden har EESK föreslagit ett samarbete med kommissionen för att starta ett forum om hållbar konsumtion som gör det möjligt att

studera värden som skulle kunna ligga till grund för en hållbar ekonomi och vilka faktorer som hindrar medborgarna från att välja hållbara konsumtionsmönster samt samlade erfarenheter av livsstilar med låg miljöpåverkan⁽⁵⁾.

3.2 Fastställa tydliga mål och utarbeta ett uppföljningsförfarande

3.2.1 Flera politikområden berörs. För att kunna övervaka de framsteg som görs när det gäller att uppfylla målen beträffande en hållbar produktion och konsumtion och för att kunna utvärdera den aktuella situationen bör det inrättas en solid databas över miljöpåverkan från produktion och konsumtion i syfte att mäta hur effektiva de politiska instrumenten är, vidareutveckla strategierna och målen, justera prioriteringarna och etablera ett uppföljningsförfarande.

3.3 Engagera det civila samhället

3.3.1 Att engagera det civila samhället på global, nationell och lokal nivå är av avgörande betydelse för att säkra en lyckad omställning till en grön och hållbar ekonomi. Omställningen kan bara lyckas om företagen, konsumenterna och arbetstagarna ser en hållbar produktion och konsumtion som en möjlighet och ett mål som man vill förverkliga. Lämpliga former för dialog och demokratiskt deltagande bör införas på alla nivåer⁽⁶⁾.

3.3.2 I detta avseende måste man sluta att ställa investeringar i industrin, de europeiska företagens konkurrenskraft och konsumenternas köpkraft mot varandra. Att höja konsumenternas krav är det säkraste sättet att stimulera EU:s inre marknad. Detta kan åstadkommas om man använder de europeiska forskningsresultaten och uppnår målen om att bevara miljön. För detta krävs också att investeringarna stannar i Europa.

3.4 Integrera strategier för en hållbar produktion och konsumtion med en "Färdplan för ett resurseffektivt Europa"

3.4.1 Med sitt flaggskeppsinitiativ "Färdplan för ett resurseffektivt Europa"⁽⁷⁾ har kommissionen gjort främjandet av ett effektivt utnyttjande av resurser till en fråga av högsta prioritet för de europeiska ekonomierna. Genomförandet av färdplanen ingår i Europa 2020-strategin och den europeiska planeringsterminen. EESK rekommenderar att översynen av handlingsplanen för en hållbar produktion och konsumtion knyts nära samman med

⁽³⁾ COM(2011) 571 final; s. 6 och 7.

⁽⁴⁾ COM(2008) 397 final.

⁽⁵⁾ EESK:s yttrande "Skapa en hållbar ekonomi – förändra konsumtionsmönstren", föredragande: Anna Maria Darmanin, EUT C 44, 11.2.2012, s. 57 och CESE (ännu ej publicerat i EUT), EESK:s yttrande "Bortom BNP/ kompletterande indikatorer" (initiativyttande), föredragande: Stefano Palmieri.

⁽⁶⁾ EUT C 44, 11.2.2012, s. 57.

⁽⁷⁾ COM(2011) 571 final, EESK:s yttrande "Färdplan för ett resurseffektivt Europa", föredragande Siobhán Egan (ännu ej publicerat i EUT).

genomförandet av färdplanen och med det sjunde handlingsprogrammet för miljön⁽⁸⁾, så att politiken för en hållbar produktion och konsumtion kan dra nytta av den ökade politiska betydelsen av ett effektivt resursutnyttjande och av uppföljningsramen i samband med den europeiska planeringsterminen. Genom att lägga till vissa indikatorer för en hållbar produktion och konsumtion till indikatorerna för ett effektivt resursutnyttjande skulle man skapa en grund för målen och uppföljningsförfarandena avseende hållbar produktion och konsumtion.

3.5 Uppmuntra medlemsstaterna

3.5.1 De mål för en hållbar produktion och konsumtion som har föreslagits ovan skulle kunna bidra till att medlemsstaternas strategier på detta område vidareutvecklas. Medlemsstaterna skulle kunna dra nytta av att strategierna för en hållbar produktion och konsumtion integreras i arbetet med att genomföra färdplanen och i uppföljningsförfarandena inom ramen för den europeiska planeringsterminen.

3.6 Använda ett brett spektrum av politiska instrument för en hållbar produktion och konsumtion

3.6.1 Med tanke på att strategierna för en hållbar produktion och konsumtion är övergripande och att det finns så många aspekter att beakta, måste man införa eller mobilisera ett brett spektrum av politiska instrument på olika nivåer i syfte att förändra produktions- och konsumtionsmönstren så att de blir hållbarare. Aktiva strategier måste utvecklas på EU-nivå, av medlemsstaterna och av de lokala och regionala myndigheterna. Instrumenten måste innehålla en kombination av lagstiftningsåtgärder och frivilliga åtgärder, till exempel lagstiftningsåtgärder som syftar till att successivt fasa ut icke hållbara produkter; instrument som syftar till att skapa en rättvisare skattepolitik; främjande av en grön offentlig upphandling; successiv utfasning av stöd som inte tar hänsyn till negativ miljöpåverkan; forskning och miljöinnovation; internalisering av miljökostnaderna; nya marknadsbaserade incitament samt ett aktivt deltagande av konsumenter och arbetstagare i omställningsprocessen⁽⁹⁾.

3.6.2 Kommissionens handlingsplan för 2008 för en hållbar produktion och konsumtion grundade sig på en sådan blandad politisk metod och bör bibehållas i samband med revisionen. Ambitionsnivån skulle dock kunna höjas och instrumenten justeras, med tanke på de mål som ska uppnås och de mycket små framsteg som hittills har gjorts samt med tanke på den möjlighet att ta sig ur krisen som omställningen till en ekonomi med låg kolförbrukning och ett lägre utnyttjande av icke-förnybara resurser utgör.

3.6.3 De instrument som används inom ramen för politiken för en hållbar produktion och konsumtion är i stor omfattning

⁽⁸⁾ EESK:s yttrande "Sjunde miljöhandlingsprogrammet och uppföljning av sjätte miljöhandlingsprogrammet", föredragande Lutz Ribbe, (Se sidan 1 i detta nummer i EUT).

⁽⁹⁾ Se även EESK:s yttrande "EESK:s ståndpunkt vad gäller förberedelserna inför Förenta nationernas konferens om hållbar utveckling (Rio+20)", föredragande: Hans-Joachim Wilms, EUT C 143, 22.5.2012, 39.

frivilliga och informationsbaserade (ekologisk märkning, Emas, kampanjer för att öka medvetenheten hos konsumenterna etc.). Företagen och konsumenterna använder sig dock endast i begränsad utsträckning av dessa instrument och endast på vissa områden och inom vissa sociala grupper. Det är inte troligt att användningen kommer att öka om man fortsätter med samma åtgärder. Det krävs lagstiftningsåtgärder för att gradvis fasa ut icke hållbara produkter och konsumtionsmönster.

3.7 Rikta in sig på områden där det ekologiska fotavtrycket är störst

3.7.1 Negativ miljöpåverkan orsakas främst av konsumtion av mat och dryck, boende, infrastruktur och rörlighet samt av energi- och industriproduktion. Framtidens politik för en hållbar produktion och konsumtion bör från och med nu riktas in på alla dessa områden. Med tanke på att den starka miljöpåverkan från mat och dryck hör nära samman med jordbrukssektorn bör politiken på detta område vara nära sammanbunden med politiken för ett hållbart jordbruk.

3.7.2 Ett hållbart jordbruk förutsätter en genomtänkt användning av naturliga produktionsmedel, stöd till ekologiska jordbruksföretag och en livsmedelsindustri som garanterar konsumenterna i mellanliggande och slutliga distributionsled hälsosamma och rena produkter. EESK ser nyckeln till ett hållbart jordbruk i bibehållandet av en kvantitativt tillräcklig, högkvalitativ och regionalt differentierad, heltäckande och miljövänlig livsmedelsproduktion, där landsbygdsområdena skyddas och vårdas, mångfalden och de särskiljande kännetecknen hos produkterna bibehålls och mångfalden och artrikedomen i kulturlandskapen och landsbygdsområdena främjas⁽¹⁰⁾.

3.8 Gå utanför ett strikt fokus på energi och utsläpp av växthusgaser och rikta uppmärksamheten mot andra naturresurser och annan miljöpåverkan

3.8.1 De senaste åren har man inom politiken för en hållbar produktion och konsumtion särskilt uppmärksammat frågor om energikonsumtion och utsläpp av växthusgaser. Produktionen och konsumtionen ger dock upphov även till annan påverkan som inte kan negligeras på områden som förvaltning och skydd av vatten samt markpåverkan och luftföroreningar. Den framtida politiken för en hållbar produktion och konsumtion bör alltså utöka tillämpningen av politiska instrument till att även omfatta konsumtion av andra resurser än elektricitet, och beakta den globala miljöpåverkan.

3.9 Förbättra produktionsprocesserna och själva produkterna

3.9.1 För att uppmuntra producenterna att förbättra sina produkters miljöprestanda genom hela livscykelns bör man förankra principen om utökat producentansvar, enligt vad som anges i vissa lagstiftningsakter, som en allmän princip och en grund för företagens rättsliga ansvar.

⁽¹⁰⁾ EESK:s yttrande "Rio+20: mot en grön ekonomi och bättre styrning", föredragande: Hans-Joachim Wilms, EUT C 376, 22.12.2011, s. 102.

3.9.2 Man bör prioritera en tvådelad strategi för att övergå till hållbara produkter. Forskning om miljövänliga produkter och utvecklingen av dessa bör främjas genom offentliga forskningsmedel och incitamentbaserade åtgärder till förmån för innovation. Vidare måste man använda lagstiftningsåtgärder, såsom direktivet om ekodesign, för att gradvis fasa ut icke hållbara produkter. I detta syfte bör direktivets tillämpningsområde utökas och dess genomförande påskyndas.

3.9.3 Det är mycket viktigt att värna om öppenhet när det gäller produkternas och tjänsternas miljöprestanda om vi vill att företag och konsumenterna i ökad utsträckning ska satsa på hållbarhet. Kommissionens förslag vid samrådet om hållbar produktion och konsumtion om att använda en metod för att bedöma produkternas ekologiska fotavtryck verkar vara en lämplig strategi i detta syfte. Denna strategi bör dock kompletteras med andra instrument (t.ex. sociala kriterier utöver BNP) för att förbättra förmedlingen av information om hållbarhet under hela försörjningskedjan.

3.9.4 För att skapa värden och välbefinnande bör nya kommersiella modeller främjas för att ersätta den nuvarande betoningen på materialflöden, till exempel genom att gynna leasing i stället för köp av varor, program för samåkning och system som minskar tomtransporterna genom samarbete mellan företagen.

3.10 Främja hållbara konsumtionsmönster och livsstilar

3.10.1 Förändrade konsumtionsmönster måste uppmärksammas mycket mer än hittills. Uppgiften består i att successivt frikoppla konsumtion från negativ miljöpåverkan. En kombination av politiska instrument måste införas för att främja hållbara konsumtionsmönster som tar hänsyn till hur snabbt resurserna kan förnyas och till deras begränsningar samt till den europeiska inre marknadens totala påverkan (import och export).

3.10.2 Politiken för en hållbar produktion och konsumtion bör beakta det faktum att det måste finnas långsiktigt hållbara produkter och tjänster till rimliga priser på marknaden, tydlig och tillförlitlig konsumentupplysning och lämpliga ekonomiska incitament om konsumenterna ska kunna göra hållbara val. Man måste framför allt vidta åtgärder för att förbättra konsumentupplysningen och undvika motsägelsefull information och "grönmålning".

3.10.3 Åtgärderna bör **stärka konsumentorganisationernas roll som aktiva deltagare i omställningen** och främja dialogen om hållbara livsstilar inom det civila samhället genom att skapa *diskussionsplattformar* där man kan diskutera olika ståndpunkter i frågan och utbyta erfarenheter och bästa praxis.

3.10.4 Omställningen till en hållbar livsstil kräver också lämpliga investeringar i offentlig infrastruktur: Främjande av kollektivtrafik som ett alternativ till bil kräver till exempel att det införs ett modernt system för kollektivtrafik, hållbara

transporter förutsätter infrastruktur för elektricitet och biobränslen och en kretsloppsekonomi förutsätter effektiva insamlingsystem och uppsamlingsplatser för produkter som har nått slutet på sin livscykel.

3.10.5 EESK har vid flera tillfällen framhållit vikten av utbildningsprogram som ska leda till verkligt hållbara beteenden. Kommittén upprepar att sådana program inte bör riktas in enbart på skolor och ungdomar, som givetvis är viktiga, utan på alla medborgare oberoende av deras ålder eller sociala situation, och särskilt uppmärksamma den ackumulerade ojämlikhet som miljöriskerna och miljöskadorna medför.

3.10.6 Befraktare, detaljhandlare och andra aktörer i försörjningskedjan har ett mycket stort inflytande över valmöjligheterna avseende en hållbar konsumtion genom sina krav när det gäller global produktion, logistik, osv. Kommissionen har förut arbetat med de största detaljhandlarna i Europa inom ramen för rundabordssamtal om distribution. Denna strategi skulle kunna utvidgas till att omfatta andra befraktare, logistikoperatörer, osv.

3.10.7 Grön upphandling är en viktig pådrivande faktor för utvecklingen av marknaden för hållbara produkter. Det måste undersökas hur politiken på området för grön upphandling kan effektiviseras.

3.11 Införa ekonomiska incitament i skattepolitiken

3.11.1 De åtgärder för att främja en hållbar produktion och konsumtion som nämns ovan kan stärkas om företagen och konsumenterna uppmuntras till ett hållbart beteende med hjälp av ekonomiska incitament som, vilket alla vet, inte enbart speglar marknadspriserna. Politiken för en hållbar produktion och konsumtion bör från och med nu kompletteras med en "ekologisering" av skattesystemet i form av ekonomiska incitament som syftar till en jämn fördelning av omställningsinsatserna mellan stora företag och små och medelstora företag samt mellan medborgare, företag och konsumenterna genom en gradvis utfasning av stöd som skadar miljön. Dessa åtgärder skulle emellertid vara fruktlösa om finansieringen av den europeiska sociala modellen ersattes med nya skatter och avgifter på icke-förnybara resurser utan några garantier för att dessa skulle användas till att finansiera det sociala skyddet. Detta skulle vara farligt, kostsamt och onödigt. Under alla omständigheter ansvarar medlemsstaterna för skattepolitiken, och det skulle med tanke på den långsiktiga hållbarheten inte vara bra att öka skattekonkurrensen mellan medlemsstaterna.

3.12 Säkra en rättvis omställning

3.12.1 Omställningen till en grön ekonomi blir långsiktigt hållbar om den skapar s.k. gröna arbetstillfällen och om den gör existerande arbetstillfällen inom produktionsprocessen miljövänligare, vilket är fallet med produktion av förnybar energi, hållbara transporter och energieffektivt boende. Om man vill dra fördel av denna omställning är det emellertid viktigt att vidta aktiva politiska åtgärder som grundar sig på social dialog, är inriktade på de sociala aspekterna och syftar till att skapa arbetstillfällen av hög kvalitet med anständiga villkor för arbetstagarna (löner, arbetsförhållanden och utvecklingsmöjligheter).

Den ekonomiska verksamheten och de gröna marknaderna bör utvecklas aktivt, och motsvarande yrkeskvalifikationer bör stimuleras med hjälp av ett lämpligt stöd och anpassade åtgärder

på området för yrkesutbildning och omskolning ⁽¹¹⁾ som främjar jämställdhet mellan män och kvinnor och stimulerar deltagande i lika mått i omställningen.

Bryssel den 26 april 2012

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande
Staffan NILSSON

⁽¹¹⁾ EESK:s yttrande "Att skapa hållbara gröna jobb för EU:s energi- och klimatförändringspaket", föredragande: Edgardo Maria Iozia., EUT C 44, 11.2.2011, s. 110.